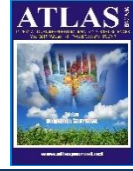

ATLAS INTERNATIONAL REFERRED JOURNAL ON SOCIAL SCIENCES

ISSN:2619-936X

Article Arrival Date: 29.04.2018

Published Date:25.06.2018

2018 / June

Vol 4, Issue:9

Pp:343-345

Disciplines: Areas of Social Studies Sciences (Economics and Administration, Tourism and Tourism Management, History, Culture, Religion, Psychology, Sociology, Fine Arts, Engineering, Architecture, Language, Literature, Educational Sciences, Pedagogy & Other Disciplines in Social Sciences)

TULUM ENSTRÜMANI VE EĞİTİM METODU GEREKLİLİĞİ

BAGPIPE INSTRUMENT AND EDUCATION METHOD REQUIREMENTS

Öğr. Gör. İrfan ÇALIK

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, İrfan.calik@erdogan.edu.tr

ÖZET

Kültürün en önemli yapı taşlarından biri de müziktir. Müzik, o kültürü yaşayan bireylerin yaşam tarzlarını, acılarını, sevinçlerini, gelenek, görenek kompozisyonu içerisinde söz ve ezgilerle anlatır. Aynı zamanda eğitici yönlerini de yarınlara aktararak önemli bir görev üstlenmektedir. Müzikleri oluşturan en önemli ifade aracı ise çalgı aletleridir. Tulum çalgısı, yapısal ses özellikleri ile form ve biçim bakımından oldukça sınırlı kalmış olmasına rağmen, yaşatıldığı etnik bölgelerde oldukça kabul görmüş olup, bölge yaşam biçiminin birçok özelliğini yansıtan önemli kültürel miraslardan biri olma özelliğine sahiptir. Ülkemizde Doğu Karadeniz Bölgesinin özellikle Rize iline bağlı etnik Laz-Hemşin Kültürüne ait bir çalgı olan Tulum Enstrümanı için yayımlanmış herhangi bir metodun bulunmaması bu alanda yapılması gereken eğitim metodu gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Metotla beraber hazırlanacak posterde parmak pozisyonları ve trill pozisyonlarını koyarak öğrenimde kolaylık sağlanması amaçlanmaktadır. Makalemizde, tulum çalgısının eğitim metodunun gerçekleştirilmesi aşamasında yapılmakta olan çalışmalar hakkında teknik bilgilerin sunulması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tulum, Gayda, Eğitim, Metod

ABSTRACT

One of the most important elements of a culture is music. Music undertakes an important task by narrating lifestyles, pains, joys, customs, traditions of individuals living in a culture through the words and tones as well as communicating its educational aspects to the future. The most important means of expression of music are musical instruments. Although bagpipes are very limited in terms of structural sound features and form, it can be said that this instrument is highly recognized in its ethnic areas and has the characteristic of being one of the important cultural heritages that reflect every feature of the regional life style. The fact that there is no published method for bagpipes which are the instruments belonging to the ethnic Laz-Hamsin culture peculiar to the province of Rize in the Eastern Black Sea region in Turkey has encouraged me to carry out this method study. It is aimed to make learning easier by including finger positions and trill positions on the poster that will be prepared besides the method. In this paper, it is also aimed to present technical information about the study being done in the realization of the training method of bagpipes.

Keywords: Tulum, Bagpipe, Training, Method

1. GİRİŞ

Türkçede 'tolmak/dolmak' fiillerinden türeyen bir isim olan tulum 13.yüzyıl öncesinde ilk olarak Hakaz Lehçesinde tulug formunda tespit edilmiştir. Üflemlili bir enstrüman olan Tulum, deri, ağızlık (lülük-dudula) ve nav olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır (Gazi mihal, 1962:2863-2863). Nav kısmı da kendi içerisinde ağaçtan yapılmış gövde ve de içerisine konulan dillik ve analık (çimon/çibu) adıyla bilinen ses verme özelliğine sahip kamış kısımlardan oluşmaktadır. Deri, tüyleri temizlenmiş çebiş adı verilen oğlaktan elde edilir. (<http://tr.wikipedia.org/wiki/Tulum>).

Eğitim, toplumun değer yargılan ile bilgi ve beceri birikiminin yeni kuşaklara aktarılması; bu amaçla okullarda ve benzer kurumlarda sürdürülen öğretim ve yetiştirme etkinlikleridir (<https://www.turkcebilgi.com/e%C4%9Fitim>). Makalemizle ilgili olarak ise Çalgı Eğitimine bakacak olursak: Bir çalgının çalınabilmesinde uygulanan, yöntemler bütünüdür. Bireysel olarak yapılan çalgı eğitiminde öğrencilere, çalgısını doğru bir teknikle çalma, çalışma süresini, verimi arttıracak şekilde ayarlama, müzik kültürlerini, çalgısı yoluyla en iyi şekilde kavratma ve müzikal becerilerini arttırmaya yönelik çalışmalar çalgı eğitiminin başlıca amaçlarıdır (Parasız G., 2009). Aslında hayata dair öğrenilmesi gereken ne varsa belli bir yöntemle-metoda mutlak bir ihtiyaç vardır. Yöntem ya da metot en geniş tanımıyla bir amacın gerçekleştirilmesi için izlenen yol ya da usuldür (<https://www.turkcebilgi.com/y%C3%B6ntem>). Öyleyse Tulum enstrümanı eğitiminde de izlenmesi gereken bir yöntemin-metodun bulunması gerekmektedir. Metotlar alanlarına göre hazırlanmakta ve düzenlenmektedir. Bir insan enstrüman öğrenirken teoriyi bilmese bile becerisiyle öğrenmek istediği enstrümanı kolaylıkla öğrenebilir. Müziksel tabirle ‘kulaktan’ tek nota bile bilmeden enstrüman çalabilen kişi sayısı azımsanmayacak kadar fazladır. Ancak bu demek değildir ki hiç teori olmadan her enstrüman öğrenilebilir. Halk ozanlarımızın çoğu ya hiç nota bilmemektedir ya da ihtiyaç ve merak doğrultusunda nota öğrenmişlerdir. Burada dikkat edilecek husus, enstrüman öğreniminin nota bilmeden çok zor olacağıdır. Türk müziğimizde ‘meşk’(görerek hafızaya alma) bugün kullanılsa da temel nota bilgileri olmadan öğrenme gerçekleşmemiştir. Aynı zamanda nota öğretimi ile alınacak olan mesafe de diğer tekniklere göre daha uzundur. Enstrüman öğrenirken teori(nota bilgisi) olmadan, kısa süreli ve çabucak gelip geçecek bir heves gibi çalışmamak gerekir. Çalışmalar disiplinli ve sürekli olmalıdır. Aksi takdirde haftada 1 saat veya günde 10-15 dakikayla çalgı aleti öğrenilmesi ancak kişi çok yetenekliyse mümkündür. Belli yerlere gelmiş ve dinlediğimizde gönlümüzü titreten sanatçılarımız, günde en az 6 ila 8 saat enstrümanlarıyla ilgilenmişlerdir. Bu çalışmalarında elbette birden fazla kaynak ve müzik türünden faydalanmışlardır. Böylece sanatçı kimliklerini kazanmışlardır (<http://gencegitim.com.tr/enstrumanlar-ve-egitimi/>). Sonuç olarak Çalgı eğitiminde dinlemenin de büyük bir rolü olduğu en az dinleyerek öğrenme kadar nota temelli bir eğitim metodu ihtiyacı bulunmaktadır.

2. YÖNTEM

Tulum eğitimine yeni başlayanlar için, aynı anda nefes kontrolünün, koltuk altındaki dirsek basıncının, Nav klavyesindeki baskı ve çalım tekniklerinin uygulamasının gerçekleştirilmesi oldukça zor bir eylem olacaktır. Bu amaçla öğrenim aşamasındaki bu zorlukların büyük ölçüde giderilebilmesi ve kaliteli bir Tulum öğreniminin gerçekleştirilebilmesi açısından ‘Sipsi’ eğitimi temel olarak gerekli, gerekli olduğu kadar da faydalı olacaktır. Sipsi üfleli bir çalgıdır ve kemik, ağaç ya da kamıştan yapılmaktadır. Kamıştan yapılan ise daha yaygındır. Uç kısmında ses veren ve kamıştan yapılan küçük bir parça daha vardır. Bu kısım tamamen ağız içine alınarak hava üflenir. Yurdumuzda Ege Bölgesi’nde yaygın olarak kullanılmaktadır. Beş üst, bir alt kısmında olmak üzere toplam altı tane ezgi perdesi bulunmaktadır (<https://www.turkcebilgi.com/sipsi#bilgi>). Benzerlik göstermesi sebebiyle Türkiye de Tulum çalgısının icra edildiği bölgelerde de Sipsi diye isimlendirilmektedir. Fakat iki parça halinde bulunan ve büyük kamışın (Çimon) ucuna ses veren küçük kamışın (Çibu) takılmasıyla elde edilen ‘Analık’ isimlendirmesi daha doğru olacaktır. Şöyle ki; Aralarında çok ciddi ayrılıklar bulunmamakla beraber üstünde bulunan delik sayılarından tutun çalım tekniğine kadar farklılıkları bulunmaktadır. Fakat genel benzerliliği dolayısıyla aynı isimlendirme yapılmaktadır. Sipsi eşliğinde gerçekleştirilen temel eğitim süresi tamamlandıktan ve hedef öğrenimler gerçekleştikten sonra artık ‘Tulum ‘ enstrümanı üzerindeki çalışmalara başlanılacaktır.

Üflemeli bir çalgı olan Tulum, deri, ağızlık (lülük-dudula) ve nav olmak üzere 3 kısımdan oluşmaktadır. Nav kasnağı içerisinde, uçlarında dillik diye isimlendirdiğimiz kamışların da takılı olduğu ikişer adet analık ve dillik (çimon/çibu) isimli ses veren kamış borular bulunmaktadır. Bu kamış borulara aynı zamanda ‘Sipsi’ adı verilmektedir. Tulum çalgısında nefesle doldurulan deri, bu enstrümanın çalım süresince, istenilen basıncın sağlanması için koltuk altında dengeli ve düzenli bir şekilde sıkıştırılır. Böylece havanın, ezgilerin parmaklarla çalınacak olduğu, içinde analık ve dillik adı verilen kamış boruların bulunduğu nav kısmına gönderilmesi sağlanır. İcra edilmek için şişirilen derinin içinden hava eksildikçe ağızlık kısmından tekrar nefesle doldurulur ve sıkıştırma eylemi tekrarlanır. Tulum enstrümanının çalım süresince bu eylem tekrarlanır. Dolayısıyla bu eylemler yapılırken aynı anda Tulum enstrümanının çalım tekniklerinin kavranarak uygulanmasının yapılabilmesi oldukça zor ve de sıkıntılı olmaktadır. Tulum eğitimi başlangıcında bu sorunların belli bir oranda ortadan kalkması amacıyla, genel adıyla ‘Sipsi’ diye isimlendirilen, bölgede ise ‘analık’ adı verilen kamışların yardımıyla etkili bir temel eğitim yapılmaktadır.

Koltuk altına alınan tulum nefesle şişirilecek, derinin içi havayla doldukça dillik ve analıkların bulunduğu bölgeye hava basıncı oluşacaktır. Hava basıncı sonrasında sürekli bir ses elde edilecek, beraberinde ise istenen ezgilerin oluşması için parmaklar Nav klavyesi üzerinde belli baskılar gerçekleştirecektir. Tulum enstrümanının nefes haznesi boşaldıkça koltuk altına alınan deriye kol desteğiyle baskı uygulanacak bir yandan ise aralıklı periyotlarla üfleyerek gerekli hava dolumu sağlanacaktır.

3. SONUÇ VE ÖNERİLER

Yapılacak bütün işlerde veya öğrenimlerde gerekliliğinin tartışılmaz olduğu metot kavramı tulum eğitiminde de kendini oldukça aratmaktadır. Genel ifadeyle bilmek, bildiğini öğretebilmek çok ayrı kavramlardır. Çok iyi bir tulum çalım ustası olabilirsiniz ama bu demek değildir ki eğitimi de aynı oranda yapabilirsiniz. Tulum enstrümanını çalan sayısı az olduğu gibi maalesef bu sayı içerisinde eğitim verebilecek sayısı ise çok daha azdır. İşte bu noktada eğitim metodunun varlığıyla yoğun olmamakla birlikte arzu edenin kendi başına da öğrenebilecek olduğu gibi birçok eğitmen tarafından da kolayca öğretimi gerçekleştirilebilecektir.

KAYNAKLAR

Gazi mihal, 1962:2863-2863

Parasız, G. (2009). Eğitim müziği eksenli keman öğretiminde kullanılmakta olan çağdaş Türk müziği eserlerinin tespitine yönelik bir çalışma. Sanat Dergisi (s. 19-24).

Eğitim nedir? Erişim tarihi: 08.12.2017, <https://www.turkcebilgi.com/e%C4%9Fitim>

Toprak S. (2016). Enstrüman eğitimi. Erişim tarihi: 08.12.2017, <http://gencegitim.com.tr/enstrumanlar-ve-egitimi/>

Sipsi nedir? Erişim tarihi: 08.12.2017, <https://www.turkcebilgi.com/sipsi#bilgi>

Yöntem nedir?. Erişim tarihi: 08.12.2017, <https://www.turkcebilgi.com/y%C3%B6ntem>

Özen N. (2004). Çalgı eğitiminde yararlanılan müzik eğitimi yöntemleri. GÜ, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi Sayı (2) (s. 57-63).